כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 8 מתוך 17 | טבת | 45 דק'

עשרה בטבת: זוכרים את ירושלים ואת מי שאיננו

ערכה לכיתה א' על עשרה בטבת: המצור על ירושלים, מה עושים ביום צום, ויום הקדיש הכללי, בשפה עדינה ומותאמת לגיל.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "עשרה בטבת": המצור על ירושלים; יום הקדיש הכללי

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
המצור על ירושלים	הסבר למורה, הפעילות חומה סביב העיר, הסיפור, שקופיות 2-3 ושאלות 1-4 בבוחן
יום הקדיש הכללי	הלכה 5, שקופית 5, סיום השיעור בנר נשמה ושאלות 8-10 בבוחן

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יספרו שבעשרה בטבת התחיל המצור על ירושלים בימי בית המקדש הראשון.
- התלמידים יסבירו במילים פשוטות מהו מצור, ולמה זה עצוב.
- התלמידים יכירו את מנהגי היום: צום למבוגרים, סליחות ותפילה, וידעו שילדים אינם צמים.
- התלמידים יכירו את יום הקדיש הכללי: זוכרים אנשים שלא יודעים את יום פטירתם, אומרים קדיש ומדליקים נר נשמה.

❓ השאלה הגדולה

אֵיךְ זוֹכְרִים דָּבָר עָצוּב, וַעֲדַיִין נִשְׁאָרִים עִם תִּקְוָה?

היום מחבר זיכרון של חורבן וזיכרון של אנשים שנפטרו. השאלה מאפשרת לילדים להרגיש עצב בלי פחד, ולסיים בתקווה ובבניין ירושלים.

🧪 פתיחה

הניחו על השולחן תמונה של ירושלים, ובנו סביבה מעגל צמוד של קוביות. שאלו: אם יש חומה של חיילים סביב כל העיר, מה אי אפשר להכניס? (אוכל, מים, אנשים). אמרו: לזה קוראים מצור. היום נלמד על המצור הראשון על ירושלים.

📖 הסבר למורה

בעשרה בטבת, בימי בית המקדש הראשון, בא נבוכדנצר מלך בבל עם צבאו וסגר את ירושלים מכל הצדדים. זה המצור, וכך כתוב בספר מלכים. המצור נמשך זמן רב, ובסופו נכבשה העיר ונחרב בית המקדש. לכן עשרה בטבת הוא תחילת האבל על החורבן.

חכמים קבעו בעשרה בטבת תענית ציבור. הצום אינו רק לעצב, אלא כדי לעורר את הלב לתשובה ולמעשים טובים. צמים מעלות השחר ועד צאת הכוכבים. מוסיפים סליחות ואבינו מלכנו, וקוראים בתורה בשחרית ובמנחה את פרשת ויחל.

ילדים שעוד לא הגיעו לבר מצווה או לבת מצווה אינם צמים. גם חולים, ולפעמים נשים בהריון ומניקות, פטורים לפי הוראת רב. אפשר לחנך את הילדים בדרך אחרת: לוותר על ממתק, לעשות מעשה טוב, להתפלל על ירושלים.

אחרי השואה קבעה הרבנות הראשית לישראל את עשרה בטבת ליום הקדיש הכללי. ביום זה אומרים קדיש ומדליקים נר נשמה לזכר מי שלא יודעים את יום פטירתו, ולא נקברו בקבר ישראל. יום של חורבן התאים להיות גם יום של זיכרון.

נביא אחד, זכריה, הבטיח שבעתיד הצומות יהפכו לימי שמחה. כך מסיימים את השיעור בתקווה: ירושלים נבנית, ואנחנו מתפללים לבניין בית המקדש.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **תענית ציבור:** עשרה בטבת הוא יום צום. המבוגרים לא אוכלים ולא שותים מהבוקר עד הערב. (שולחן ערוך אורח חיים תקמט-תקנ)
2. **ילדים לא צמים:** ילדים קטנים אינם צמים. אפשר לזכור את היום במעשה טוב או בוויתור קטן. (משנה ברורה, הלכות תענית)

3. **תפילות היום:** בבית הכנסת מוסיפים סליחות ואבינו מלכנו, וקוראים בתורה. מתפללים שה' יבנה את ירושלים. (שולחן ערוך, הלכות תענית)
4. **צום כדי לתקן:** הצום מזכיר לנו לעשות תשובה: להיות טובים יותר, לבקש סליחה ולעזור. (רמב"ם, הלכות תעניות)
5. **יום הקדיש הכללי:** בעשרה בטבת אומרים קדיש לזכר אנשים שלא יודעים מתי נפטרו. מדליקים נר נשמה. (קביעת הרבנות הראשית לישראל)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ

(מלכים ב כה, א; נבדק מול מכון ממרא)

הפסוק שמלמד מתי התחיל המצור: החודש העשירי הוא טבת.

וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמוֹעֲדִים טוֹבִים

(זכריה ח, יט; נבדק מול מכון ממרא)

לסיום בתקווה: הצום יהפוך ליום שמחה.

שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלָם

(תהלים קכב, ו; נבדק מול מכון ממרא)

פסוק קצר לשינון ולתפילה על ירושלים.

📚 סיפור לקריאה בקול

בַּבּוֹקֶר שֶׁל עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, יַלְדָּה הִתְעוֹרְרָה מוּקְדָּם.

אִמָּא לֹא אָכְלָה אֲרוּחַת בּוֹקֶר.

הַיַּלְדָּה שָׁאֲלָה: אִמָּא, אַתְּ לֹא רְעֵבָה?

אִמָּא אָמְרָה: הַיּוֹם צוֹם, זוֹכְרִים אֶת יְרוּשָׁלַיִם.

פַּעַם סָגְרוּ אוֹיְבִים אֶת הָעִיר מִכָּל הַצְּדָדִים.

הַיַּלְדָּה חָשְׁבָה רֶגַע, וְאָז אָמְרָה:

גַּם אֲנִי רוֹצָה לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ בִּשְׁבִיל יְרוּשָׁלַיִם.

הִיא נָתְנָה לְאָחִיהָ הַקָּטָן אֶת הַמַּמְתָּק שֶׁלָּהּ.

בָּעֶרֶב הִדְלִיקוּ נֵר קָטָן, וְכוּלָּם הָיוּ בְּשֶׁקֶט.

אִמָּא חִיבְּקָה אוֹתָהּ וְאָמְרָה: יְרוּשָׁלַיִם נִבְנֵית בִּזְכוּתֵךְ.

שאלות על הסיפור:

1. למה אמא לא אכלה בבוקר?
2. מה הילדה עשתה בשביל ירושלים, למרות שהיא לא צמה?
3. מה עוד אפשר לעשות ביום הזה כדי לעזור ולהיות טובים?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: תמונת ירושלים וחומת קוביות סביבה, מהו מצור? (5 דקות)
2. הסבר: נבוכדנצר מלך בבל והמצור על ירושלים, בעזרת המצגת והפסוק ממלכים (8 דקות)
3. קריאת הסיפור ושאלות לכיתה: מה עושים ביום צום, וילדים אינם צמים (7 דקות)
4. פעילות: חומה סביב העיר, ובונים לבנים של מעשים טובים (10 דקות)
5. יום הקדיש הכללי: שיחה עדינה, ומראים נר נשמה כבוי (5 דקות)
6. דף עבודה בכיתה, המורה קוראת בקול (7 דקות)
7. סיכום בתקווה: הפסוק מזכריה ושירה קצרה על ירושלים (3 דקות)

🎲 פעילות: מחומה של מצור לחומה של מעשים טובים

מה מכינים: בריסטול, טוש שחור, לבנים מנייר חום או אדום בגודל כף יד, דבק וצבעים.

1. משרטטים על בריסטול את ירושלים, ומקיפים אותה בקו שחור: זה המצור.
2. כל ילד מקבל לבנה מנייר ומצייר או כותב עליה מעשה טוב שיעשה היום.

3. מדביקים את הלבנים יחד ובונים חומה חדשה ויפה סביב העיר.

4. קוראים יחד: שאלו שלום ירושלים.

משחק תנועה / שיר: משחק העיר והחומה: חצי מהכיתה עומדים במעגל ומחזיקים ידיים כחומה, וילד אחד באמצע הוא ירושלים. בכל פעם שילד אומר מעשה טוב, החומה פותחת שער אחד, עד שהעיר חופשית.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: לילדים שעוד לא קוראים: לצייר על הלבנה במקום לכתוב, ולענות על השאלות בעל פה עם המורה.

אתגר: לקוראים חזקים: לקרוא בעצמם את הפסוק מספר מלכים ולמצוא בו את המילה שמראה את התאריך.

🏠 מכתב קצר להורים

היום למדנו על עשרה בטבת: היום שבו התחיל המצור על ירושלים, ויום שבו זוכרים אנשים שלא יודעים מתי נפטרו. ילדים אינם צמים. אפשר לבחור יחד מעשה טוב אחד לעשות היום לכבוד ירושלים.

💡 הערות למורה

- שימו לב לילדים שאיבדו קרוב משפחה. מדברים על זיכרון ועל נר, בלי פרטים על מוות.
- על השואה אומרים רק משפט אחד כללי, ללא תמונות וללא סיפורים קשים. זה מתאים לגיל.
- לא מדליקים נר בכיתה. מראים נר נשמה כבוי או תמונה.
- עשרה בטבת יכול לחול גם ביום שישי, ואז צמים עד השבת. כדאי לבדוק את התאריך בלוח השנה.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)

- מלכים ב כה, א (מכון ממרא)
- זכריה ח, יט (מכון ממרא)
- תהלים קכב, ו (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: עשרה בטבת

1. ✓ בַּעֲשָׂרָה בְּטֵבֵת סָגְרוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם · ✗ יְלָדִים קְטַנִּים צָמִים כָּל הַיּוֹם · ✓ בַּיּוֹם הַזֶּה מִתְפַּלְּלִים עַל יְרוּשָׁלַיִם
2. לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה טוֹב
3. צוֹם · יְרוּשָׁלַיִם · נֵר
4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.